

זמן צאת הכוכבים לתפלת ערבית

משנה ברכות ב, א

מאימתי קורין את שמע בערבין, משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן.

רש"י שם ד"ה עד סוף

למה קורין אותה בבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה והכי תניא בברי"י בברכות ירושלמי. ולפיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך. ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא.

תוס' שם ד"ה מאימתי

תימא לפירושו והלא אין העולם רגילין לקרות סמוך לשכיבה אלא פרשה ראשונה ואם כן ג' פרשיות היה לו לקרות ... פירש ר"ת ... דקיי"ל כרבי יהודה ... דזמן תפלת מנחה עד פלג המנחה ... כשיכלה זמן המנחה מתחיל זמן ערבית.

רבינו יונה שם (א, ב ד"ה והא)

אין הכל בקיאים בין גדולים לבינונים, צריך לזוהר עד שיראו הקטנים, וכן במוצאי שבת צריך לזוהר ג"כ שלא לעשות שם מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים.

שבת לה, ב

לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים.

שו"ע סי' רלה

זמן ק"ש בלילה משעת יציאת שלשה כוכבים קטנים ... ואם הצבור מקדימים לקרות קריאת שמע מבעוד יום יקרא עמהם ק"ש וברכותיה ויתפלל עמהם וכשיגיע זמן קורא קריאת שמע בלא ברכות.

ט"ז שם ס"ק ג

לקרות ב' פרשיות בק"ש שעל המטה ולכוון לצאת לרווחא דמילתא זה יותר נכון. אע"פ שאוכל ושותה תחלה, כיון שיש לו זמן מוגבל לקרות קודם לשינה שאז רגיל כל אדם לקרות.

שו"ע סי' רסז

א יכול הוא להקדים בערב שבת להתפלל מפלג המנחה ולמעלה כדברי רבי יהודה שאומר שמפלג המנחה ואילך הוא לילה לענין תפלה ... אלא שצריך הוא לזוהר שלא להתפלל מנחה בו ביום עצמו אחר פלג המנחה, שלא יעשה ב' קולות הסותרות זו את זו בזמן אחד. וגם צריך לזוהר לקרות קריאת שמע כמ"ש בס"י רל"ה.

ג מתפלל מבעוד יום, אע"פ שקרא גם קריאת שמע, אסור לו להתחיל לאכול כחצי שעה סמוך לצאת הכוכבים ... שהרי הוא לא יצא ידי חובתו כלל בקריאת שמע שקרא מבעוד יום.

קו"א שם. והיינו דוקא מי שרגיל לעולם להתכוין לצאת בק"ש שעל מטתו לקרוב ב' פרשיות, אבל המתפלל כל השבוע בצאת הכוכבים, שאינו מתכוון לצאת בקריאת שמע שעל המטה, אסור לאכול ... קודם ק"ש שבצאת הכוכבים מיד.

שו"ע סי' רצג

א נוהגים שמאחרים תפלת ערבית במוצאי שבת כדי להוסיף מחול על הקודש, אבל עיקר יציאת השבת הוא משעת צאת ג' כוכבים קטנים שאין אנו בקיאים בבינונים, ומיד שיצאו ג' כוכבים קטנים היה מותר בעשיית מלאכה, אלא שצריך להמתין עד שיהיו ג' כוכבים עומדים בצופים במקום אחד ולא מפוזרים, שזהו השיעור שצריך להוסיף מחול על הקודש ביציאת השבת.

סדר הכנסת שבת

בשליש שעה משעות השוות אחר שקיעה האמיתית הוא ודאי לילה ... בא"י בימים השונים ... שאז הוא זמן צאת ג' כוכבים בינונים בא"י ... דהיינו שאז כשרקיע בטהרתו והאוויר זך נראים אז ג' כוכבים בינונים לזכי הראות מהאצטגנינין ... והקטנים מהם בגופם או באורם אינן נראים עד לאחר זמן מה יותר משליש שעה אחר שקיעה האמיתית ... ובמדינות אלו זמן צאת ג' כוכבים בינונים בימים השונים הוא בכמו ל"ד חלקי שניים בקירוב אחר שקיעה הנראית בלילה צח שהאוויר זך ... ביציאת שבת וקריאת שמע של ערבית ... שאין אנו בקיאים בהם לכך צריך להחמיר בקיץ לענין קריאת שמע של ערבית עד שעה שלימה אחר השקיעה ... ובמוצאי שבת להוסיף אחר כך מעט מחול על הקדש.

שו"ע סי' תפ

מנהג העולם לקרות ק"ש של ערבית מפלג המנחה ואילך לפי שסומכין על האומרים שמפלג המנחה ואילך כשם שהוא כלילה לענין תפלת ערבית לרבי יהודה כך הוא כלילה לענין קריאת שמע של ערבית ... העיקר כהאומרים שמפלג המנחה אינו חשוב כלילה אפילו לרבי יהודה אלא לענין תפלה בלבד אבל לא לענין שאר דברים שמצותם בלילה.

שו"ת אדה"ז סי' ז

מצינו כמה הלכות שנחלקו בהן הפוסקים ראשונים או אחרונים ובדורות שלפנינו נהגו אבות אבותינו כדעת המקילין ובדורות הללו רבו כמו רבו הנוהגים להחמיר, כמו חדש ותפלת ערבית בזמנה וכהאי גוונא טובא.